

Cathalijne Dortmans

wethouder Gemeente Helmond

EEN BESTUURLIJKE INRICHTING DIE WERKT

Hoe geven we verder invulling aan de transformatie van de jeugdhulp? Het besef is inmiddels wijdverbreid dat de verantwoordelijkheid voor kwaliteit van jeugdhulp wordt gedeeld door aanbieders en gemeenten. Dat was nodig, want de blik was door de decentralisaties naar binnen gekeerd. Iedereen had de handen vol aan het inregelen van nieuwe verantwoordelijkheden. De financiële context voert weliswaar nog vaak de boventoon, maar de wens om de kwaliteit meer centraal te stellen, wordt steeds breder gedeeld.

Bestuurlijke randvoorwaarden

De bijbehorende bestuurlijke randvoorwaarden zijn echter onvoldoende op orde. Er is een bestuurlijke inrichting nodig die de benodigde samenwerking beter gestalte geeft, waaronder de bestuurlijke relatie tussen Rijk en gemeenten. Maar ook de samenwerking tussen gemeenten. Het sturingsvraagstuk moet verder worden uitgewerkt: wie geven we welke verantwoordelijkheid en waarvoor?

In Denemarken hebben gemeenten in 2007 ook de verantwoordelijkheid

gekregen voor jeugdhulp. Tegelijk met deze decentralisatie was er sprake van een bestuurlijke herinrichting. Het aantal gemeenten werd teruggebracht van 271 naar 98. Het aantal inwoners per gemeente verdriedvoudigde bijna van zo'n 20.000 naar gemiddeld 57.400 inwoners in 2014. Een dergelijke omvang vergroot de slagkracht en hiermee kan voldoende ambtelijke capaciteit worden georganiseerd. Opvallend is dat jeugdhulp op landelijk niveau deel uitmaakt van het ministerie van Sociale Zaken. En niet van het ministerie van Volksgezondheid, zoals bij ons. Dit zegt iets over de andere context waar-

binnen jeugdhulp in Denemarken wordt geplaatst.

Als taken en bevoegdheden veranderen, dan moet de bestuurlijk inrichting mee veranderen. Het Rijk benadrukt het belang van samenwerking tussen gemeenten. Regionale samenwerking wordt gepropageerd en is wettelijk vastgelegd. Van gemeenten wordt verwacht gezamenlijk in staat te zijn de continuïteit van zorg te borgen. Maar wat betekent dit concreet? En welke verantwoordelijkheid neemt het Rijk om de gemeentelijke slagkracht te vergroten? Hoe maakt het Rijk regionale samenwerking mogelijk,

“Deze bestuurlijke spaghetti wordt verder gecompliceerd door een gebrek aan eenduidigheid over de rol van de centrumgemeente.”

andere dan door het opleggen van een verplichting in de Jeugdwet? Welke rol neemt het ministerie van BZK hierin, als moederdepartement van de gemeenten? Hier stopt het nog te vaak.

Gemeentelijke samenwerking

Gemeenten zoeken regelmatig verregaande samenwerking. Gemeentelijke fusies komen voor,

maar het tempo is laag mede gezien alle huidige en toekomstige (denk Omgevingswet) verantwoordelijkheden. Soms gaan fusieplannen niet door, zoals tussen Nuenen en Eindhoven. Ondanks een bestuurlijke stimulans door de provincie Noord-Brabant, is deze fusie niet gelukt door teveel weerstand onder de inwoners van Nuenen.

Welke vraag krijgen inwoners bij zo'n fusie precies voorgelegd? Op basis waarvan zeiden de inwoners van Nuenen bij meerderheid 'nee'? Wellicht was dit ingegeven door sentimenten en niet door het argument dat voor een kwalitatieve dienstverlening aan burgers een grotere gemeentelijke schaal noodzakelijk is. Is het dan wenselijk

om fusies of verregaande samenwerkingsverbanden alleen van onder op te laten ontstaan? Moet het Rijk daarin niet een actievere rol vervullen? Er is duidelijk meer nodig om de bestuurlijke randvoorwaarden passend te krijgen bij de gemeentelijke verantwoordelijkheden.

Gemeenten nemen hun verantwoordelijkheid als het gaat om regionale samenwerking. Niet alleen vergaande samenwerking of zelfs fusies, maar ook met gemeenschappelijke regelingen, dienstverleningsovereenkomsten en informele samenwerkingsverbanden. Deze wirwar aan uitwerkingsvormen leveren weer nieuwe uitdagingen op. Zo is er vaak gebrekkige democratische legitimiteit. Gemeenten hebben te maken met allerlei verschillende regio's die op verschillende beleidsterreinen zijn voorgeschreven: arbeidsmarktregio's die afwijken van de jeugdzorgregio's, regio's voor beschermd wonen die anders zijn dan de inkoopregio voor jeugd, enzovoort.

Deze bestuurlijke spaghetti wordt verder gecompliceerd door een gebrek aan eenduidigheid over de rol van de centrumgemeente. Bij beschermd wonen is dit vastgelegd, maar op andere beleidsterreinen

krijgt het geen invulling. Terwijl dit nodig is voor een grotere slagkracht. Centrumgemeenten hebben meer ambtelijke capaciteit. Grotere gemeenten hebben een groter leervermogen doordat ze vaker voor dezelfde uitdagingen worden gesteld dan kleinere gemeenten. De rol van de centrumgemeente laat onverlet dat omliggende gemeenten hun toegang kunnen inrichten volgens lokale wensen.

Regionalisering

De minister van VWS stelt dat regionale samenwerking een essentiële voorwaarde is om de jeugdhulp dicht bij de leefwereld van het kind en gezin te brengen. In zijn brief van 7 november 2019 doet de minister een oproep tot een betere organisatie van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Regionalisering wordt als een belangrijk thema beschouwd voor de komende kabinetsperiode. Er wordt echter al veel in regionaal verband opgepakt. Nu gebeurt dit alleen zonder de bijbehorende bevoegdheden om een regierol te kunnen pakken of zonder een vorm van doorzettingsmacht. We kunnen de structuurdiscussie achterwege laten en de inhoud voorop zetten. Ik wil de volgende denkexercitie wel samen met het Rijk

uitvoeren: als we met een blanco vel papier aan de slag zouden gaan, hoe zouden we de regionale samenwerking dan idealiter vormgeven?

Gelukkig heeft de minister van BZK recent een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over de toekomst van het openbaar bestuur. Hierin staat een aantal goede aanzetten. Een voorbeeld is de intentie om het proces van regiovorming actief bij te sturen. En zo de positie van gemeenten te versterken binnen de bestaande bestuurlijke hoofdstructuur.

In de brief van de minister van BZK staat de inwoner centraal. Voor die inwoner moeten Rijk en gemeenten in gesprek over bestuurlijke randvoorwaarden. Laten we Denemarken volgen ten aanzien van de discussie over de ideale bestuurlijke inrichting van ons land. Het is een harde randvoorwaarde dat een gemeente of een regio robuust genoeg is om alle verantwoordelijkheden goed op te pakken. Vanuit de G40 pakken we de handschoen van de minister van VWS graag op om onze rol als gemeenten en onze bestuurlijke inrichting in regionaal verband te versterken. En het zou mooi zijn als de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zich hier ook bij aansluit. [o](#)

“Als we met een blanco vel papier aan de slag zouden gaan, hoe zouden we de regionale samenwerking dan idealiter vormgeven?”